

Nr 58

Utlåtande i anledning av väckta motioner angående återkallande av anmälan om undantagande från ATP.

Andra lagutskottet har till behandling förehåft två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 236 i första kammaren av herr *Pettersson, Karl* samt nr 288 i andra kammaren av fru *Lindberg* och herr *Fagerlund*.

I motionerna, vilka är likalydande, har hemställts, »att riksdagen måtte besluta om sådan ändring av § 7 i 11 kapitlet allmänna försäkringslagen att den som återkallar anmälan om undantagande i anledning av övergång från statlig eller kommunal tjänst och som varit pensionsförsäkrad efter andra grunder än dem som gäller för ATP skall kunna få återkallandet gällande månaden efter det anmälan om återkallandet skett».

Beträffande de skäl motionärerna anfört till stöd för sitt yrkande får utskottet, i den mån redogörelse därför icke lämnas i det följande, hänvisa till motionen II: 288.

Över motionerna har utskottet, i den ordning 46 § riksdagsordningen föreskriver, inkämtat yttrande från riksförsäkringsverket.

Gällande bestämmelser m. m.

Enligt *lagen den 25 maj 1962 om allmän försäkring* omfattas i princip samtliga svenska medborgare, som fyllt 16 år, av den allmänna försäkringen.

Den allmänna sjukförsäkringen

Den i den allmänna försäkringen ingående sjukförsäkringen medför rätt till sjukvårdsersättning och till sjukpenning.

Den försäkrades rätt till sjukpenning är beroende av att han är placerad i sjukpenningklass. Varje försäkrad, som är inskriven hos försäkringskassa och som har en inkomst av förvärvsarbete (anställning eller annat förvärvsarbete) om minst 1 800 kronor om året, skall vara placerad i sjukpenningklass. Det avgörande för vilken sjukpenningklass en försäkrad skall tillhöra är inkomstens storlek. Har den försäkrade inkomst såväl av anställning som av annat förvärvsarbete, skall placeringen grundas på inkomsten av anställning såvitt avser den sjukpenningklass, i vilken den för-

säkrade skulle ha placerats med hänsyn enbart till denna inkomst, och i övrigt på inkomsten av annat förvärvsarbete.

Med inkomst av förvärvsarbete avses den inkomst i penningar eller naturaförmåner i form av kost eller bostad, som försäkrad kan antagas komma att tills vidare åtnjuta av eget *arbete*, antingen såsom arbetstagare i allmän eller enskild tjänst (inkomst av anställning) eller ock eljest (inkomst av annat förvärvsarbete). Genom s. k. likställighetsavtal kan ersättning för arbete som försäkrad utför för annans räkning utan att vara anställd i dennes tjänst anses såsom inkomst av anställning. En förutsättning är att sådant avtal jämväl träffats med avseende på tilläggs pensioneringen.

Beräkning av inkomst av förvärvsarbete grundas på uppgifter av den försäkrade eller dennes arbetsgivare eller på den uppskattning, som vid taxering gjorts av den försäkrades inkomst.

Sjukpenningbeloppen för dag varierar från 5 kronor i klasserna nr 1 och 2 till 28 kronor i klass nr 15. Sistnämnda klass omfattar dem vilkas årsinkomst uppgår till 21 000 kronor eller mera. Av sjukpenningbeloppet i varje klass utgör 5 kronor grundsjukpenning och återstoden tilläggs sjukpenning.

Sjukpenning utgår endast om sjukdomen förorsakar nedsättning av arbetsförmågan med minst hälften. Vid fullständig nedsättning av arbetsförmågan utgår hel sjukpenning. I annat fall utgår halv sjukpenning. För dag då försäkrad åtnjuter sjukhusvård skall sjukpenningen minskas med 5 kronor, dock med högst hälften av sjukpenningens belopp.

Sjukpenning utgives inte genast utan först efter en viss karenstid. Denna är i allmänhet tre dagar, den dag då sjukdomsfallet inträffade inräknad. Om en sjukperiod börjar inom 20 dagar efter föregående sjukperiods slut, räknas dock ingen ny karenstid vid den senare sjukperioden. Sjukpenning utgår i princip inte för tid innan anmälan om sjukdomsfallet gjorts hos försäkringskassan. Karenstiden om tre dagar kan, vad gäller tilläggs sjukpenning som svarar mot inkomst av annat förvärvsarbete än anställning, förlängas till 33 eller 93 dagar efter anmälan av den försäkrade. Försäkrad, som gjort sådan anmälan, kan övergå till kortare karenstid, om han ej fyllt 55 år och har god hälsa.

Till sjukpenning kan utgivas barntillägg för den försäkrades eller hans makes barn under 16 år, med vilket den försäkrade stadigvarande sammanbor.

Förhållandet mellan sjukförsäkringen och pensioneringen

Förmånerna från sjukförsäkringen och den allmänna pensioneringen (dvs. folkpensioneringen och tilläggs pensioneringen) är samordnad enligt principen att det inte bör uppkomma vare sig luckor i försäkringsskyddet eller dubbelersättningar. Rätten till ersättning från sjukförsäkringen är därför ej begränsad till visst antal dagar utom för dem som åtnjuter ålderspension eller hel förtidspension från den allmänna försäkringen. Med hänsyn

här till har föreskrivits att allmän försäkringskassa kan tillerkänna en försäkrad, som åtnjuter sjukpenning eller ersättning för sjukhusvård, förtidspension utan hinder av att han inte gjort ansökan därom.

Försäkringen för tilläggspension

Försäkringen för tilläggspension avser att bereda ålderspension, förtidspension och familjepension utöver folkpensionen. Rätten till tilläggspension grundas på inkomsten av det förvärvsarbete, som den försäkrade utför under sin aktiva tid, och pensionen är avvägd i förhållande till denna inkomst.

Den inkomst, som blir pensionsgrundande inom tilläggspensioneringen, är den försäkrades inkomst av förvärvsarbete under åren fr. o. m. det då han fyller 16 år t. o. m. det då han fyller 65 år. Förvärvsarbetsinkomsten indelas i inkomst av anställning och inkomst av annat förvärvsarbete. Med inkomst av annat förvärvsarbete avses inkomst av här i riket bedriven rörelse, inkomst av här belägen jordbruksfastighet, som brukas av den försäkrade, samt ersättning för arbete för annans räkning, allt i den mån inkomsten inte är att hänföra till inkomst av anställning. Inkomst av något av de nu nämnda slagen, som inte uppgår till 500 kronor för år, medräknas ej. Till grund för inkomstberäkningen för visst år lägges den försäkrades taxering till statlig inkomstskatt för året.

Den pensionsgrundande inkomsten motsvarar summan av inkomst av anställning och inkomst av annat förvärvsarbete i den mån summan överstiger en viss minimigräns, det vid årets ingång gällande basbeloppet, vilket utgör 4 000 kronor i 1957 års penningvärde. Basbeloppet avräknas i första hand mot inkomst av anställning. Maximigränsen för beräkning av den pensionsgrundande inkomsten utgör 7,5 gånger det vid årets ingång gällande basbeloppet, dvs. 30 000 kronor i 1957 års penningvärde. Belopp från vilket sålunda skall bortses avräknas i första hand å inkomst av annat förvärvsarbete.

För varje år, för vilket pensionsgrundande inkomst fastställts för en försäkrad, tillgodoräknas honom pensionspoäng. Dessa utgör den pensionsgrundande inkomsten delad med basbeloppet vid årets ingång. I den mån den pensionsgrundande inkomsten härrör från inkomst av annat förvärvsarbete tillgodoräknas den försäkrade pensionspoäng i regel endast såvida tilläggspensionsavgift för året till fullo erlagts inom föreskriven tid.

Ålderspension utgår fr. o. m. den månad, under vilken den försäkrade fyller 67 år med möjlighet till förtida eller uppskjutet pensionsuttag efter samma regler som inom folkpensioneringen. Storleken av den ålderspension, som börjar utgå vid 67 års ålder, utgör 60 % av produkten av basbeloppet för den månad, för vilken pensionen skall utges, och medeltalet av den pensionspoäng som tillgodoräknats den försäkrade, eller om pensionspoäng tillgodoräknats honom för mer än 15 år, medeltalet av de 15 högsta poäng-

talen (femtonårsregeln). Har pensionspoäng tillgodoräknats honom för mindre än 30 år, skall dock nämnda produkt minskas med $1/30$ för varje år, som antalet poängår understiger 30 år (trettioårsregeln). I fråga om dem som är födda år 1923 eller tidigare gäller särskilda övergångsbestämmelser, som innebär att personer födda 1914 och senare har möjlighet att förvärva full pension, medan de som är födda 1896—1913 maximalt kan få så många tjugondelar av full pension som antalet år fr. o. m. 1960 t. o. m. det då vederbörande fyller 65 år.

Om den försäkrades arbetsförmåga på grund av bl. a. sjukdom är nedsatt med minst hälften och nedsättningen kan anses varaktig, utgår *förtidspension* för tid före den månad, då han fyller 67 år eller ålderspension dessförinnan börjar utgå till honom. Är nedsättningen av arbetsförmågan inte att anse såsom varaktig men kan den antagas bli bestående avsevärd tid, kan den försäkrade erhålla tilläggspension i form av sjukbidrag, som är begränsat till viss tid men för vilket i övrigt gäller samma regler som beträffande förtidspension. Beroende på graden av arbetsförmågans nedsättning kan förtidspensionen vara hel eller utgöra två tredjedelar eller en tredjedel av hel pension.

En ytterligare förutsättning för rätt till förtidspension från tilläggspensioneringen är att den försäkrade kan tillgodoräkna sig pensionspoäng för tid före det år, då pensionsfallet inträffat.

Storleken av hel förtidspension motsvarar i princip den ålderspension, som den försäkrade skulle bli berättigad till vid 67 års ålder. För beräkningen gäller särskilda regler.

Då en förtidspensionär uppnår 67 års ålder, utbytes förtidspensionen mot ålderspension.

En försäkrads änka och barn har rätt till *familjepension* efter honom, under förutsättning att han vid sin död var berättigad till förtidspension eller ålderspension från tilläggspensioneringen eller att han skulle ha varit berättigad till förtidspension, om hans arbetsförmåga vid tiden för dödsfallet varit så nedsatt som kräves för rätt till sådan pension.

Änkepension utgår till änka efter den försäkrade, om äktenskapet varat minst fem år och ingåtts senast den dag, då den försäkrade fyllde 60 år. Efterlämnar den försäkrade barn som också är barn till änkan, är änkan, oavsett om barnet är minderårigt eller uppnått vuxen ålder, berättigad till änkepension även om nyssnämnda förutsättningar inte är uppfyllda. Änkepensionsrätten upphör om änkan gifter om sig.

Änkepensionen utgör en viss procent av den avlidnes egenpension, dvs. den förtids- eller ålderspension, som utgick till den avlidne, eller — om sådan pension ej utgick — den förtidspension, som han skulle ha erhållit, därest rätt till hel sådan pension inträtt vid tidpunkten för dödsfallet. Även om den avlidne åtnjöt partiell förtidspension, beräknas änkepension med utgångspunkt från hel förtidspension. Var han ålderspensionär, räknar man

med en ålderspension av den storlek, som gäller vid uttag från 67 års ålder. Änkepensionens storlek är i övrigt beroende av om den försäkrade efterlämnar barn, som är berättigat till pension efter honom. Finns inte något pensionsberättigat barn, är änkepensionen 40 % av den försäkrades nyssberörda egenpension. Efterlämnar den försäkrade pensionsberättigat barn är änkepensionen 35 % av samma pension.

Barnpension tillkommer försäkrads barn under 19 år. Storleken av barnpensionen är beroende av huruvida pensionsberättigad änka finns samt av familjemedlemmarnas antal. Efterlämnar en man änka och ett pensionsberättigat barn, blir barnets pension 15 % av faderns egenpension. Är ett barn ensamt pensionsberättigat, blir barnets pension 40 % av den avlidnes egenpension. Finns flera barn än ett, ökas de nu angivna procenttalen med 10 för varje barn utöver det första, och det sammanlagda barnpensionsbeloppet fördelas lika mellan barnen.

Undantagande från försäkringarna

En försäkrad har möjlighet att anmäla individuellt undantagande från försäkringen för tilläggspension, såvitt avser inkomst av annat förvärvsarbete än anställning. Bestämmelsen härom återfinnes i 11 kap. 7 § försäkringslagen. Har sådant undantagande skett, skall vid beräkning av pensionsgrundande inkomst för den försäkrade för tid efter ingången av året näst efter det då anmälan gjordes hänsyn icke tagas till inkomst av annat förvärvsarbete. Anmälan om undantagande kan återkallas av den försäkrade med verkan från nästföljande årsskifte, dock tidigast från det som inträffar sedan undantagandet ägt giltighet i fem år. Den som har återkallat anmälan om undantagande får sedan inte ånyo göra dylik anmälan. Anmälan om undantagande liksom återkallelse skall göras hos allmän försäkringskassa.

Undantagande från försäkringen för tilläggspension får betydelse även för sjukförsäkringen. Enligt 3 kap. 2 § försäkringslagen skall nämligen den försäkrade, för tid då sådant undantagande äger giltighet, vara undantagen även från sjukförsäkringen vad gäller tilläggssjukpenning. Detta innebär, att den försäkrades sjukpenningklass skall bestämmas med bortseende från hans inkomst av annat förvärvsarbete än anställning; grundsjukpenningen påverkas dock ej.

Reglerna om undantagande och återkallande av undantagande inom tilläggspensioneringen infördes genom lagen den 28 maj 1959 om försäkring för allmän tilläggspension. Undantagandets betydelse för sjukförsäkringen infördes genom lagen den 25 maj 1962 om allmän försäkring. Med hänsyn till att de personer, som med stöd av 1959 års lag anmält undantagande från tilläggspensioneringen, icke vid sin anmälan kunnat förutse de konsekvenser detta undantagande skulle komma att få för deras ställning inom sjukförsäkringen, har i 21 § lagen den 25 maj 1962 ang. införande av lagen om all-

män försäkring beretts möjlighet för dessa personer att ta sitt tidigare ställningstagande under omprövning och eventuellt återkalla sin anmälan. En före utgången av 1962 återkallad anmälan får verkan från den 1 januari 1963. Anmälan som på så sätt återkallats skall inte påverka den försäkrades rätt att ånyo anmäla undantagande.

För ålderspensionen innebär undantagandet, att om detta föranlett att den försäkrade för något år inte tillgodoräknats pensionspoäng eller gått förlustig mer än en poäng, full ålderspension inte får utgå, även om han har pensionspoäng för 30 eller flera år. I så fall reduceras vid tillämpning av 30-årsregeln pensionen till det bråktal av full pension, i vilket täljaren utgöres av talet 30 och nämnaren av talet 30 ökat med ett för varje år undantagandet haft sagda verkan, dock högst till 50. Vidare blir, om den försäkrade har mindre än 30 poängår, andelen av full ålderspension mindre än eljest, om undantagandet haft sådan verkan som nyss sagts. Pensionen reducerades nämligen därvid till det bråktal av full pension, i vilket täljaren utgöres av antalet år, för vilka pensionspoäng tillgodoräknats den försäkrade, och nämnaren av talet 30 ökat med ett för varje år undantagandet haft sagda verkan, dock högst till 50.

Reglerna om påföljd av undantagande har modifierats för vissa ålderskategorier. Sålunda har undantagande för dem som är födda under åren 1896—1914 i fråga om ålderspension ingen verkan utöver att de försäkrade går miste om pensionspoäng för inkomst av annat förvärvsarbete för den tid undantagandet gäller. För dem som är födda åren 1915—1923 gäller en upptrappningsregel för undantagandets reducerande verkan på ålderspensionen.

Beträffande förtidspension medför undantagande, om detta ägde giltighet för den försäkrade då pensionsfallet inträffade samt undantagandet också föranlett, att den försäkrade för något av de fyra närmast föregående åren gått förlustig mera än en pensionspoäng, den verkan att förtidspensionen inte får utgå enligt reglerna för beräkningen av antagandepoäng. För sådant fall skall förtidspensionen i stället utgå med belopp motsvarande den ålderspension som den försäkrade skulle ha fått, om han uppnått 67 års ålder vid tiden för pensionsfallet, varvid endast det faktiska pensionspoängsförvärvet beaktas.

Undantagandet påverkar familjepension efter den försäkrade på motsvarande sätt som pensionen till honom själv, eftersom familjepensionen beräknas i relation till den försäkrades förtids- eller ålderspension eller den förtidspension, vartill han skulle ha varit berättigad, om hans arbetsförmåga vid tiden för dödsfallet varit så nedsatt som kräves för rätt till sådan pension.

För statstjänstemännens vidkommande fördes under åren 1957—1958 överläggningar om ett nytt pensionssystem. Uppgörelse härom träffades den 26 mars 1958. I denna hade man också löst principerna för samordningen

mellan det nya pensionssystemet för statstjänstemän (SPR) och det allmänna pensionssystemet, folkpensioneringen och eventuellt lagfäst tilläggs-pensionering. Bestämmelser av likartat slag infördes samma år i de kommunala pensionsreglementena. Tjänstemännens pensionsförmåner tryggas på tre vägar, nämligen genom folkpensioneringen, den allmänna tilläggs-pensioneringen och de kompletterande pensionsutfästelser, som givits av vederbö-rande arbetsgivare. I åtskilliga fall är de pensionsförmåner som utgår enligt reglementen bättre än de som utgår från den allmänna pensioneringen (folk-pensioneringen och tilläggs-pensioneringen). Emellertid är det inte så, att tjänstemännen blir berättigade till såväl de allmänna pensionerna som pen-sionen enligt reglementet, utan samtliga dessa förmåner är samordnade. Samordningen sker i princip enligt den s. k. bruttometoden. Den i reglemen-ten garanterade pensionsnivån utgör den s. k. bruttonivån. I första hand fyller denna ut så långt det går med folkpension och allmän tilläggs-pension. Vad som fattas för att bruttonivån skall uppnås utgår i form av tjänstepen-sion. Skulle summan av folkpension och allmän tilläggs-pension överstiga bruttonivån, erhåller pensionstagaren givetvis det högre beloppet. Samord-ningen reducerar inte de allmänna pensionerna utan endast tjänstepensio-nen.

I *proposition nr 100 år 1959*, uttalade *föredragande departementschefen* i specialmotiveringen till § 36 i lagen om försäkring för allmän tilläggs-pension, som i huvudsak oförändrat skick ersatts av 11 kapitlets 7 § i lagen om allmän försäkring:

Av 8 § framgår att en försäkrads pensionsgrundande inkomst för visst år beräknas på hans inkomst av anställning eller inkomst av annat förvärvs-
arbete eller i förekommande fall bådadera. Undantagsmöjligheten enligt denna paragraf är så uppbyggd att *vid beräkning av den pensionsgrundande inkomsten hänsyn inte skall tagas till inkomst av annat förvärvsarbete*, i fall då den försäkrade gjort anmälan om undantagande. Har den försäkrade endast inkomst av annat förvärvsarbete än lönarbete fastställes alltså i sådant fall ingen pensionsgrundande inkomst för honom. Av 9 § följer att pensions-poäng inte tillgodoräknas den försäkrade för sådant år. Eftersom pensions-grundande inkomst inte beräknas skall självfallet inte heller någon pen-sionsavgift erläggas. Detta framgår av 34 §. Om den försäkrade har både inkomst av anställning och inkomst av annat förvärvsarbete, medför an-mälan enligt denna paragraf att man bortser från inkomsten av annat för-värvsarbete vid beräkningen av pensionsgrundande inkomst. Inkomsten av anställning skall dock alltjämt ligga till grund för beräkningen. Pensions-grundande inkomst liksom pensionspoäng fastställes följaktligen om in-
komsten av anställning överstiger basbeloppet.

Anmälan enligt denna paragraf har avseende på all inkomst av annat för-värvsarbete. Det är sålunda inte möjligt att från försäkringen exempelvis

undantaga företagarinkomst i vad den härrör från viss förvärvskälla men låta sådan inkomst från annat håll kvarstå under försäkringen. Inte heller är det tillåtet att anmäla undantagande för inkomsten av annat förvärvsarbete intill ett visst belopp. Förutom de administrativa svårigheter, som skulle vållas om det funnes möjlighet att begränsa undantagandets verkan på sätt nu antytts, skulle en sådan möjlighet kunna inbjuda till spekulation. Såsom framgår av bestämmelserna om ålderspension i 12 § är nämligen antalet år, för vilka pensionspoäng beräknats, av stor betydelse för pensionens storlek. Det skulle därför kunna vara frestande för t. ex. en försäkrad, som förvärvat vissa poäng såsom anställd men därefter övergår till egen verksamhet, att visserligen undantaga det väsentliga av sin inkomst från försäkringen och därmed i stort sett undandraga sig avgiftsskyldighet men likväl låta så mycket av sin inkomst, som nått och jämt ger poäng, vara kvar inom försäkringen och på så vis säkerställa sin rätt till förmånlig pensionsberäkning inom det allmänna systemet.

Anmälan enligt denna paragraf får giltighet från och med året näst efter det då den gjordes.

Om någon inte längre vill att undantagande enligt denna paragraf skall gälla för honom, synes det i regel inte böra förvägras honom att få detsamma upphävt. Han har därför möjlighet att återkalla gjord anmälan. Återkallelsen får verkan från och med året efter det att den göres, dock tidigast sedan anmälan ägt giltighet i fem år. Bestämmelsen om att undantagande inte kan bringas att upphöra förrän efter viss tid har sin grund i att man vill undvika förhastade anmälningar om undantagande från den allmänna tilläggs pensioneringen. Den som gör sådan anmälan bör noga ha övervägt sin situation på längre sikt. Undantagande bör således som regel grundas på en bedömning av pensionsbehovet och inte göras annat än där detta av olika skäl är mindre framträdande eller blir tillgodosett i annan ordning. Någon anledning för försäkringen att underlätta kortfristiga spekulationer för att undkomma avgiftsskyldighet under något eller några år föreligger självfallet inte. Även om anmälan enligt denna paragraf således normalt bör ske med tanke på att den skall gälla permanent, kan naturligtvis ändrade förhållanden göra det önskvärt för den, för vilken undantagande gäller, att åter bli fullt omfattad av försäkringen. Då det inte synes lämpligt att medge återanslutning till försäkringen efter alltför kort tid, har den minsta tiden för giltigheten av anmälan enligt denna paragraf bestämts till fem år. Vad nyss framhållits om att anmälan om undantagande måste förutsätta grundliga överväganden av den försäkrade rörande hans pensionsituation på lång sikt låter sig inte förena med att en försäkrad flera gånger går ut och in i det allmänna systemet. Med hänsyn härtill föreskrives, att den som en gång återkallat gjord anmälan inte ånyo får göra sådan anmälan.

Av det föregående torde ha framgått, att undantagande enligt denna paragraf visserligen medför, att inkomst av annat förvärvsarbete inte blir pen-

sionsgrundande så länge ett undantagande äger giltighet, men att den som gjort anmälan inte fördenskull upphör att vara försäkrad enligt denna lag. Om vederbörande även har inkomst av anställning, omfattas sålunda inte denna inkomst av undantagandet, och de pensionspoäng, som tillgodoräknats honom såväl innan undantagandet fick giltighet som därefter på grundval av inkomst av anställning, går inte förlorade. Om förutsättningarna därför enligt bestämmelserna i det föregående är uppfyllda, kan den försäkrade bli berättigad till pension på grund av nyssnämnda pensionspoäng, och de finns i varje fall kvar, så att han, om han förvärvar nya poäng — t. ex. efter återkallelse av anmälan eller på grund av inkomst av anställning — framdeles kan få nytta av dem.

Det är emellertid inte givet att den pensionsrätt som förvärvats inom systemet skall förbli opåverkad av att anmälan enligt denna paragraf ägt rum. Såsom antytts i det föregående är det tvärtom befogat att uppställa vissa *inskränkande regler*, bl. a. till skydd mot spekulation. Vad angår ålderspensionen följer av de s. k. trettio- och femtonårsreglerna i 12 §, att en försäkrad redan en relativt lång tid före pensionsålderns inträde kan ha uppfyllt vad som erfordras för att han skall erhålla full pension. Den obligatoriska försäkringstillhörigheten innebär emellertid för löntagarnas del att pensionsavgift betalas för de försäkrade till och med 65-årsåldern så länge de kvarstår i arbete. Det skulle då te sig föga rimligt om en självständig företagare, sedan han förvärvat så många års pensionspoäng som behövs för full pension, kunde genom en anmälan enligt denna paragraf bli befriad från vidare avgiftsskyldighet utan att detta påverkade hans pensionsrätt. I 12 § andra stycket föreskrives därför att pensionen i dylika fall reduceras på visst sätt.

Remissyttrandet

Riksförsäkringsverket, som avstyrkt bifall till motionerna har uttalat:

I Kungl. Maj:ts proposition nr 100/1959 med förslag till lag om försäkring för allmän tilläggspension m. m. framhöll departementschefen, att bestämmelsen om att undantagande inte kan bringas att upphöra förrän efter viss tid hade sin grund i att man ville undvika förhastade anmälningar om undantagande från den allmänna tilläggspensioneringen. Den som gör sådan anmälan borde noga ha övervägt sin situation på längre sikt. Undantagande borde således som regel grundas på en bedömning av pensionsbehovet och inte göras annat än där detta av olika skäl var mindre framträdande eller blev tillgodosett i annan ordning. Någon anledning för försäkringen att underlätta kortfristiga spekulationer för att undkomma avgiftsskyldighet under något eller några år förelåg självfallet inte. Även om anmälan enligt denna paragraf således normalt borde ske med tanke på att den skall gälla permanent, kunde naturligtvis ändrade förhållanden göra det önskvärt för

den, för vilken undantagande gäller, att åter bli fullt omfattad av försäkringen. Då det inte syntes lämpligt att medge återanslutning till försäkringen efter alltför kort tid, hade den minsta tiden för giltigheten av anmälan enligt denna paragraf bestämts till fem år.

Vad departementschefen sålunda anfört har enligt riksförsäkringsverkets mening samma aktualitet nu som vid tilläggs pensioneringens genomförande.

Utskottet

Den allmänna försäkringen är i princip obligatorisk med automatisk anslutning. Försäkrad har emellertid möjlighet att anmäla undantagande från försäkringen för tilläggs pension, såvitt avser inkomst av annat förvärvsarbete än anställning. Bestämmelserna härom återfinnes i 11 kap. 7 § lagen om allmän försäkring. Anmälan om undantagande får verkan fr. o. m. året näst efter det då anmälan gjorts och medför att pension inte beräknas på annan inkomst än sådan som härrör från anställning. Anmälan om undantagande kan återkallas av den försäkrade med verkan från nästföljande årsskifte, dock tidigast från det som inträffar sedan undantagandet ägt giltighet i fem år. Den som återkallat anmälan om undantagande får sedan inte ånyo göra dylik anmälan. För t. ex. rörelseidkare och jordbrukare, som inte har inkomst av anställning, får anmälan om undantagande till följd, att de inte intjänar någon tilläggs pension. Ett undantagande medför också reducering av eventuell redan intjänad pensionsrätt. Slutligen är att märka att undantagande från tilläggs pensioneringen även medför att den försäkrades sjukpenningklass skall bestämmas med bortseende från hans inkomst av annat förvärvsarbete än anställning; grundsjukpenningen påverkas dock ej.

Enligt gällande bestämmelser omfattas statens och kommunernas tjänstemän av den allmänna tilläggs pensioneringen. Dessa grupper är dessutom tillförsäkrade — förutom den allmänna pensionen (folkpension och tilläggs pension) — tjänstepension, men förmånerna är i princip samordnade på så sätt, att tjänstepensionen utgår allenast i den mån den överstiger den allmänna pensionen.

I förevarande motioner har hemställts om sådan ändring i lagen om allmän försäkring, att den som återkallar anmälan om undantagande i anledning av övergång från statlig eller kommunal tjänst och som varit pensionsförsäkrad efter andra grunder än dem som gäller för ATP, skall kunna få återkallandet gällande månaden efter det anmälan om återkallandet skett.

Riksförsäkringsverket har avstyrkt bifall till motionerna med följande motivering. Bestämmelsen om att undantagande inte kan bringas att upp-

höra förrän efter viss tid har sin grund i att man vill undvika förhastade anmälningar om undantagande från den allmänna tilläggs pensioneringen. Den som gör sådan anmälan bör noga ha övervägt sin situation på längre sikt. Undantagande bör således som regel grundas på en bedömning av pensionsbehovet och inte göras annat än där detta av olika skäl är mindre framträdande eller blir tillgodosett i annan ordning. Någon anledning för försäkringen att underlätta kortfristiga spekulationer för att undkomma avgiftsskyldighet under något eller några år föreligger självfallet inte. Även om anmälan normalt bör ske med tanke på att den skall gälla permanent, kan naturligtvis ändrade förhållanden göra det önskvärt för den, för vilken undantagande gäller, att åter bli fullt omfattad av försäkringen. Då det inte synes lämpligt att medge återanslutning till försäkringen efter alltför kort tid, är den minsta tiden för giltigheten av anmälan fem år.

Utskottet, som ansluter sig till de av riksförsäkringsverket anförda synpunkterna, finner inte skäl för att i enlighet med motionärernas yrkande införa särskilda bestämmelser inom tilläggs pensioneringen för dem som är anställda i statlig eller kommunal tjänst. Utskottet får därför hemställa,

att förevarande motioner, I:236 och II:288, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 26 oktober 1965

På andra lagutskottets vägnar:

AXEL STRAND

Vid detta ärendes behandling har närvarit

från f ö r s t a kammaren: herrar Strand, Axel Svensson, fru Carlqvist, fru Hamrin-Thorell, herrar Lars Larsson, Edström*, Hübinette och Axel Kristiansson;

från a n d r a kammaren: herrar Lundberg, Odhe, fröken Sandell, herrar Wiklund*, Fredriksson, Johansson i Skärstad, Ringaby och Jonsson.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.